

TÜRKÇE

FİİLLER (EYLEMLER) 2

KAZANIM 3: Fiillerde olumsuzluk ve soru eklerini fark eder.

ANAHTAR: Fiillerde olumsuzluk, fiil kök veya gövdelerine getirilen "-ma/- me" ekleri ile yapılır.

FİİL KÖK YA DA GÖVDESİ + **-MA/-ME** + ZAMAN EKİ + KİŞİ EKİ

UNUTMA!

- 1- Şimdiki zamanın olumsuzunda ünlü daralmasına dikkat etmek gerekir.
İste-**Me**-yor-um.....İstemiyorum
- 2- Geniş zamanın olumsuzu 1. kişilerde -ma / -me , diğerlerinde -maz/ mez şeklinde olur -() r düşer.
1.tekil kişi :gel**mem**
2. tekil kişi: gel**mez**sin
3.tekil kişi: gel**mez**

1.çoğul kişi: gel**may**ız
2.çoğul kişi: gel**mez**siniz
3. çoğul kişi: gel**mez**ler

ANAHTAR: Soru anlamı fiillerde "-mı" eki ile sağlanır. Kendinden önceki sözcükten ayrı yazılır. Kendinden sonra gelen zaman ve şahıs ekiyle bitişik yazılır.

Biliyor **mu** /biliyor **musun** / biliyor **muydun** / bilmiyor **muydun**

UNUTMA! Soru eki "mi" cümleye her zaman soru anlamı katmaz. Soru anlamının yanı sıra pekiştirme, zaman, olumsuzluk gibi anlamlar da katar.,

Yemeğini yedin mi (soru)

Bebeğini kollarına aldı mı bütün dertlerini unuttur o.(zaman)

Bu sıcakta kat kat giyinilir mi (olumsuzluk)

KAZANIM 4: Fiillerde anlam (kip, zaman) kaymasını kavrar.

ANAHTAR: Fiil kendi zamanını değil de başka bir zamanı ifade ederse buna anlam kayması deriz. Başka bir deyişle cümlelerin bildirdiği zamanla yüklem aldıkları zaman eki arasında uyumsuzluk olması durumunda anlam kaymasından söz edilir.

Yarın geziye gidecek miyiz (Anlam kayması yok)

Yarın geziye gidiyor muyuz (Anlam kayması var. Çünkü cümlelerin bildirdiği anlamda "yarın" ifadesi gelecek zamanı bildiriyor oysa fiil şimdiki zaman ile çekimlenmiş.)

Şimdi İstanbul'da olaydık (Anlam kayması yok)

Şimdi İstanbul'da olsaydık (Anlam kayması var. Çünkü cümlelerin bildirdiği anlamda istek var ama fiil şart kipiyle çekimlenmiş)

Her gün beş kilometre yürürüm. (Anlam kayması yok.)

Her gün beş kilometre yürüyorum. (Anlam kayması var. Çünkü cümlelerin bildirdiği anlamda "her gün" ifadesin geniş zaman bildiriyor, eylemin her zaman yapıldığı anlamı taşıyor oysa fiil şimdiki zamanla çekimlenmiş.)

UNUTMA! Çoğu fiil kipleri birbirinin yerine kullanılabilir. Fiillerdeki zaman kaymasını anlamada fiillerin anlamlarını bilmek önemlidir.

ANAHTAR: En Sık Karşılaşılan Anlam Kaymaları

1-Şimdiki Zaman Kipi

- Geniş zaman kipi yerine kullanılır: Her gün elli sayfa kitap okuyorum.
- Gelecek zaman kipi yerine kullanılır: Teyzem yarın taburcu oluyor.
- Geçmiş zaman kipi yerine kullanılır: Hakem düdüğü çalıyor ve maçı bitiriyor.

2-Geniş Zaman Kipi

- Görülen geçmiş zaman kipi yerine kullanılır: Atatürk 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkar.
- Gelecek zaman kipi yerine kullanılır: Sınavı kazandığını duyunca sevinir.
- Öğrenilen geçmiş zaman kipi yerine kullanılır: Nasreddin Hoca bir gün eşekten düşer.

3-Gerekliklik kipi

- Emir kipi yerine kullanılır: Hemen uyumalısın.

4-İstek kipi

- Emir kipi yerine kullanılır: Buraları hemen temizleyesin.
- Görülen geçmiş zaman kipi yerine kullanılır: Kapı açılınca karşımda babamı görmeyeyim mi?

5- Emir kipi

- İstek kipi yerine kullanılır: Allah'ım yardım et. / Yarınlar size mutluluk getsin.

6- Gelecek zaman kipi

- Gereklik kipi yerine kullanılır: Soruyu çözemedi, dersine çalışmamış olacak.

ÇALIŞMA: Aşağıdaki fiillerde anlam kaymalarına bakalım.

Ödülümüzü kaç gün sonra alıyoruz?

Her gün düzenli uyku insanı zinde tutuyor.

Yarınki toplantıya tüm bina sakinlerini davet ederiz.

Mete biraz daha dikkatli olsaydın keşke.

KAZANIM 5: Fiillerin yapısı: Basit, türemiş ve birleşik fiilleri ayırt eder.

ANAHTAR: Fiiller yapı bakımından 3 başlıkta toplanır.

1- **BASİT FİİLLER:** Herhangi bir yapım eki almamış, başka bir kelimeyle de birleşmemiş kök durumundaki fiillerdir. (koş, çağır, ağla...)

UNUTMA! Çekim eki alan (kip ve kişi) fiiller de basit fiildir. (gör-müş-ler, çiz-(i)yor-um...)

2- **TÜREMİŞ FİİLLER:** Fiil ya da isim köklerine yapım eki getirilerek fiil yapılan sözcüklerdir. (sevin-, gezdir-)

UNUTMA! İsimden türetilen fiiller de türemiş fiil kabul edilir (gözet-, atla-,...)

3- **BİRLEŞİK FİİLLER:** İki ya da daha fazla kelimenin bir araya gelerek oluşturdukları fiillerdir. Bu fiiller üç yolla oluşur.

a) Yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller:

et-, eyle-, ol-, kıl- yardımcı fiillerinden önce bir isim gelir böylece birleşik fiil oluşur. Günümüzde eyle-ve kıl- yardımcı fiillerinin yerine et- yardımcı fiili kullanılmaktadır.

Sabır+ et: sabret, hapis + ol: hapsol

UNUTMA! Bu tür birleşik fiillerin oluşumu sırasında ses düşmesi ya da türemesi olursa bunlar bitişik yazılır, düşme ya da türeme olmazsa ayrı yazılırlar. Şükretmek / teşekkür etmek...

KARIŞTIRMA! "etmek" ve "olmak" yardımcı fiilleri tek başına bir anlam ifade ettiğinde fiil olarak kullanılır, yardımcı fiil olmaktan çıkar. Bu kullanımlara dikkat etmek, bağlamı doğru değerlendirmek gerekir.

Benim de hata yaptığım olmuştur.

Bu meyveler henüz olmamış.

Bizim de bir evimiz olsa.

Bir an önce sabah olsa

Sizce bizim bu ev kaç para eder? ("eder"; "tutar", "satılır" gibi anlamlar taşımaktadır.)

Birkaç dakika sonra orada olurum, ("olurum"; "bulunurum", "ulaşabilirim" gibi anlamlar taşımaktadır.)

Evlendikten yedi yıl sonra çocukları oldu. ("oldu"; "dünyaya gelmek", "doğmak" gibi anlamlar taşımaktadır.)

Bu örneklerde görüldüğü üzere birleşik fiil kurmamış, "etmek" ve "olmak" fiilleri olarak var olmuştur.

b) Kurallı (özel) Birleşik Fiiller: Kurallı birleşik fiiller 4 yolla oluşur.

1- **Yeterlik :** Fiil Kök ya da Gövdesi +A BİL /E BİL + Zaman Eki + Kişi Eki

UNUTMA! Cümleye gücü yetme, başarma, rica , olasılık anlamları katar.

Bu soruların hepsini çözebilirim.

Yarın hasta olabilirim.

Bir bardak su getirebilir misin?

UNUTMA! YETERLİK OLUMSUZ ÇEKİMİNDE "BİL-" DÜŞER.

FİİL KÖK YA DA GÖVDESİ +AMA/EME+ ZAMAN EKİ +KİŞİ EKİ

Yap-abil-di-k - yap-ama-dı-k / yap-abil-ir - yap-amaz

2- **Tezlik:** Fiil Kök ya da Gövdesi + (I) VER+ Zaman Eki + Kişi Eki

Cümleye çabukluk, aniden olma anlamları verir.

UNUTMA! Olumsuz kullanımı bugün işlevini yitirmiştir.

Aniden bağırırverdi

Kızım bulaşıkları yıkayıversen